

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV SPECIÁLNĚPEDAGOGIKÝCH STUDIÍ

Bakalářská práce

Jana Kargerová

**Tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením
v České republice**

Olomouc 2015

Vedoucí práce: doc. PhDr. Eva Suralová, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 16. 4. 2015

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji paní doc. PhDr. Evě Suralové, Ph.D. za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 Sluchové postižení.....	6
1.1 Vymezení pojmu sluchové postižení.....	6
1.2 Sluchově postižený.....	7
1.3 Typy poruch nebo vad sluchu.....	8
2 Komunikace sluchově postižených.....	11
2.1 Mluvená řeč.....	12
2.1.1 Čtení a psaní.....	12
2.2 Odezírání.....	13
2.3 Prstová abeceda.....	14
2.4 Znakový jazyk (český znakový jazyk).....	15
2.5 Znakovaný jazyk (znakovaná čeština).....	16
3 Tlumočení.....	17
3.1 Základní druhy a typy tlumočení.....	17
3.2 Tlumočnick.....	18
3.3 Etický kodex tlumočnicka znakového jazyka.....	19
3.4 Různé přístupy k výkonu tlumočnické profese.....	20
3.5 Právo na tlumočnické služby.....	21
3.6 Zprostředkovatelé tlumočnicků pro neslyšící.....	22
3.7 Specifické formy tlumočení.....	23
4 Organizace tlumočnicků u nás.....	25
4.1 Organizace zaměstnávající tlumočnický v ČR.....	31
4.2 Zajišťování tlumočnických služeb.....	36
ZÁVĚR.....	38
Seznam použité literatury.....	39
ANOTACE.....	41

ÚVOD

„V úplné tmě a tichu, které mě oddělují od světa, mi ze všeho nejvíc chybí, přátelský zvuk lidského hlasu. Slepota odděluje člověka od věcí, hluchota od lidí.“

Helena Kellerová

Největším problémem pro osoby se sluchovým postižením je dorozumět se s ostatními. Lidé, kteří přišli o sluch dříve, než si osvojili mluvenou řeč, se sice naučí dorozumívat pomocí znakového jazyka, ale ten je jim při komunikaci v intaktní společnosti bohužel k ničemu. Proto jsou ve společnosti tlumočníci znakového jazyka jako takoví prostředníci mezi světem slyšících a světem neslyšících. Často jsou tlumočníci jediným východiskem pro člověka se sluchovým postižením pro odstranění komunikační bariéry.

Téma této práce zní: „Tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením v České republice.“ Práce tak pojednává o lidech se sluchovým postižením, kteří se v běžné (slyšící) společnosti nedomluví jinak než za pomoci tlumočnicka znakového jazyka a potřebují tedy jeho tlumočnické služby. V práci je shrnuto, kdo to jsou osoby se sluchovým postižením, jaké jsou způsoby jejich komunikace, co to je tlumočení a tlumočníci znakového jazyka a kde takové služby tito lidé mohou dostat.

Cílem práce bylo podat všechny dostupné informace o organizacích tlumočnicků u nás, o organizacích zaměstnávajících tlumočnický a o tom, jak se tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením zajišťují.

Text je rozčleněn do čtyř kapitol. První kapitola pojednává o sluchovém postižení, vymezení tohoto pojmu, dále o tom, kdo to je sluchově postižený a jaké existují typy poruch nebo vad sluchu.

Druhá kapitola se nazývá Komunikace sluchově postižených. Zde jsou popsány jednotlivé druhy komunikace osob se sluchovým postižením (mluvená řeč, odezírání, prstová abeceda a rozdíl mezi znakovým a znakovým jazykem).

Třetí kapitola nese název Tlumočení. Zde je podrobně vysvětleno, kdo je tlumočnick, jaké jsou druhy a formy tlumočení. Dále jsou zde popsána práva a povinnosti tlumočnicků prostřednictvím Etického kodexu tlumočnicků znakového jazyka. V této kapitole je věnována pozornost tomu, kdo má právo na tlumočnické služby a kdo tlumočnický zprostředkovává.

Poslední kapitola se věnuje organizacím tlumočnicků u nás, dále organizacím, které zaměstnávají tlumočnický v ČR a tomu, jak jsou tlumočnické služby zajišťovány.

1 Sluchové postižení

Sluch je pro člověka jedním z důležitých smyslů, kromě toho, že nás upozorňuje na zvukové projevy okolního prostředí, zastává významnou roli při příjmu informací prezentovaných mluvenou řečí. Na rozdíl od jiných druhů postižení (např. tělesného, zrakového, mentálního) není sluchové postižení obvykle na první pohled vidět, což u laické veřejnosti způsobuje zkreslené představy o jeho závažnosti a komplikacích, které svému nositeli způsobuje. (Langer, 2014)

Pro příznivý vývoj člověka je sluch velmi významným faktorem, a proto je jeho ztráta jedním z nejzávažnějších problémů. Sluch tvoří se spojitostí s řečí základní prostředek dorozumívání mezi lidmi, a proto se nemůže bez sluchu rozvinout řeč přirozenou cestou. Vzniká bariéra oddělující neslyšícího od světa slyšících. (Monatová, 1997)

Sluchové postižení zapříčiňuje nejtěžší bariéru v komunikaci a odráží se do celého vývoje osobnosti. Zvuková forma mluvené řeči tvoří nejčastěji lidskou komunikaci, proto nejvážnější jsou pro člověka důsledky těžkých sluchových vad.

Vada sluchu se nejčastěji odráží ve třech základních oblastech:

- v oblasti **poznávací** (různé formy pocitů, zvuků, představ),
- v oblasti **vztahů k prostředí** (převážně sociálnímu),
- v oblasti **osobnosti** (zasahují charakter, emotivní a volní sféru).

(Bulová, 1998)

Komunikační bariéra má vliv i na psychiku člověka se sluchovým postižením, nejčastěji jsou narušeny mezilidské vztahy a z nich pramenící obtíže v socializaci. Kromě komunikační bariéry se sluchově postižení potýkají i s jinými problémy, např. v partnerských vztazích, při zakládání rodiny, neodpovídající životní perspektiva a při získávání dostatečného sociálního a ekonomického statusu. (Langer, 2014)

1.1 Vymezení pojmu sluchové postižení

Za sluchové postižení považujeme sociální důsledek takové ztráty sluchu, kterou již není možné plně kompenzovat technickými pomůckami, a která negativně ovlivňuje kvalitu života člověka. Musíme rozlišovat mezi termíny jako je sluchová ztráta, sluchová porucha, vada sluchu atd., které označují určitou objektivní sluchovou nedostatečnost. Naproti tomu termín sluchové postižení je jejím sociálním důsledkem. (Langer, 2014)

Je-li sluchové vnímání nějakým způsobem narušeno, používáme termíny jako sluchová vada

(porucha) a sluchové postižení. **Sluchová vada (porucha)** je poškození orgánu nebo jeho funkce, která způsobuje snížení kvality slyšení, kvantity slyšení nebo kombinaci obojího. **Sluchové postižení** představuje širší termín, zahrnující i sociální důsledky sluchové insuficience. (Souralová, 2005)

Sluchová vada je na rozdíl od sluchové poruchy stavem trvalým, který se nedá léčbou změnit. (Bulová, 1998)

1.2 Sluchově postižený

Pojmenování a označení osob, které trpí různými stupni ztráty sluchu je v současné surdopedické teorii a praxi dosti problematické. Nejčastěji užívaným pojmem je termín **sluchově postižený**, v posledních letech se ale častěji používá označení **osoba (člověk, jedinec) se sluchovým postižením**, který v první řadě zdůrazňuje lidskou individualitu, a až poté přidává přídomek o stavu (postižení). Osoby se sluchovou ztrátou bez ohledu na její stupeň, druh nebo dobu vzniku, jsou souhrnně nazývány osobami se sluchovým postižením. (Langer 2014)

Označení „postižení“ je jen lékařská diagnóza a průkaz ke vstupu do systému sociálních služeb. Není proto vhodné používat pro skupiny lidí s postižením zobecňující nálepky jako např. „postižení“, „retardování“, „neslyšící“. (Fenclová, 2005)

Označení osoby se sluchovým postižením, zahrnuje osoby **neslyšící** (slyšení je poškozeno tak, že ani s největším zesílením nemohou vnímat zvuky mluvené řeči), **nedoslýchavé** (slyšení je ztrátou sluchu omezeno jen částečně a lze je úspěšně kompenzovat příslušnými kompenzačními pomůckami) a **ohluchlé** (ke ztrátě sluchu došlo v období dokončování vývoje řeči nebo po jeho ukončení). Termín **sluchově postižení** označuje i osoby s kochleárním implantátem.

Lidé neslyšící a lidé nedoslýchaví- pro toto dělení je důležité, zda člověk – s technickými pomůckami nebo bez nich – může nebo nemůže vnímat mluvenou řeč. Nedoslýchavý člověk má využitelné zbytky sluchu pro vnímání mluvené řeči. Nedoslýchavost lze kompenzovat technickými pomůckami, sluchadly, zesilovacími systémy apod. Mnoha lidem se zhoršuje sluch přirozeným procesem stárnutí. Drtivá většina všech lidí s vadami sluchu je tvořena lidmi s tzv. stařeckou nedoslýchavostí. Neslyšící člověk je takový, který ani s pomůckami neslyší. Lidí, kteří jsou skutečně neslyšící, je ve srovnání s lidmi, nedoslýchavými jen velmi málo. (Fenclová, 2005)

1.3 Typy poruch nebo vad sluchu

Sluchové postižení je způsobeno rozličnými typy poruch nebo vad sluchu, které můžeme dělit podle tří hledisek:

- velikosti sluchové ztráty,
- místa vzniku sluchové poruchy,
- doby vzniku sluchové poruchy.

Velikost sluchové ztráty má hlavní vliv na schopnost jedince vnímat zvuky z okolního prostředí. Velikost sluchové ztráty znamená, že jedinec neslyší zvuky s nižší intenzitou než je hodnota sluchového prahu (sluchové ztráty). Zvuky s vyšší intenzitou, než je hodnota sluchové ztráty, jedinec sice slyší, ale pouze při hlasitosti, která se rovná rozdílu mezi intenzitou zvuku a velikostí sluchové ztráty. (Langer, 2014)

Velikost ztráty sluchu podle WHO	Název kategorie ztráty sluchu
0-25 dB	Normální sluch
26-40 dB	Lehké poškození sluchu
41-60 dB	Střední poškození sluchu
61-80 dB	Těžké poškození sluchu
81 dB a více	Velmi těžké poškození sluchu

Tab. 1 Klasifikace sluchových vad podle WHO (Horáková, 2012)

normální stav sluchu	0 dB-20 dB
lehká nedoslýchavost	20 dB-40 dB
středně těžká nedoslýchavost	40 dB-60 dB
těžká nedoslýchavost	60 dB-80 dB
velmi těžká nedoslýchavost	80 dB- 90 dB
hluchota komunikační (praktická)	90 dB a více
hluchota úplná (totální)	bez audiometrické odpovědi

Tab.2 Posouzení výsledků audiometrie podle ztráty v decibelech pro vzdušné vedení v oblasti řečových frekvencí(Horáková, 2012)

Dalším typem členění sluchových poruch je klasifikace podle **místa vzniku sluchové poruchy**, která je nezbytná pro stanovení optimálního způsobu případné léčby a rehabilitace. Podle místa patologického nálezu a místa vzniku sluchové poruchy (vady) rozlišujeme dva druhy – periferní a centrální poruchy. (Langer, 2014)

Periferní nedoslýchavost či hluchota se dělí na:

- **převodní** – u této vady jsou sluchové buňky v pořádku, ale nejsou stimulovány sluchem, přenosu zvuku brání nějaká překážka ve středouší (např. Zvětšená nosní mandle, opakované záněty středního ucha atd.),
- **percepční** – při poškození sluchových buněk, sluchového nervu, nebo vnitřního ucha,
- **smíšenou** – v různém stupni a zastoupení se kombinují příčiny způsobující poruchu převodní a percepční.

Centrální nedoslýchavost či hluchota – zahrnuje komplikované defekty způsobené různými procesy postihující korový a podkorový systém sluchových vad. Jde o abnormální zpracování zvukového signálu v mozku. (Horáková, 2012)

Z hlediska **doby vzniku sluchové vady** rozlišujeme vady vzniklé v **prenatálním, perinatálním a postnatálním období** života člověka. Ze speciálněpedagogického hlediska je ovšem podstatnější členění sluchového postižení na prelingvální a postlingvální.

Prelingvální sluchové postižení – k poškození sluchových funkcí došlo před ukončením základního vývoje jazyka a řeči (k ukončení vývoje jazyka a řeči dochází nejčastěji v rozmezí 4-7 let věku, v průměru je to 6. rok věku) a který neumožňuje nebo omezuje spontánní osvojení jazyka a lidské řeči.

Postlingvální sluchové postižení způsobují sluchové poruchy nebo vady, které vznikly až po ukončení základního vývoje jazyka a řeči. (Langer, 2014)

Prenatální příčiny	Perinatální příčiny	Postnatální příčiny
dědičně podmíněné poruchy sluchu	porodní hmotnost pod 1500 g	meningitida
četné syndromy jako např. Usherův, Waardenburgův, Treacher-Collinsův, Pendredův, Alportův	předčasný porod	encefalitida
onemocnění matky během těhotenství: <ul style="list-style-type: none"> • zarděnky • spalničky • černý kašel • toxoplasmóza • syfilis • cytomegalovirus 	hypoxie	herpes zoster oticus
toxické látky (drogy, alkohol, nikotin)	asfyxie při porodu	dystrofie

kraniofaciální anomálie(také rozštěpy rtů a patra)	poranění lebky	příušnice
	novorozenecká sepe	záškrť
	novorozenecká žloutenka	bakteriální tympanogenní labyrintitida (bakteriální záněť labyrintu ušního bubínku)
		lymská borelióza
		toxoplasmóza
		syfilis
		HIV infekce
		akustické trauma z exploze nebo silného hluku
		Meniérova choroba
		presbyakuzis

Tab. 3 Přehled možných příčin vzniku sluchového postižení. (Horáková, 2012)

Je velký rozdíl mezi člověkem, který se již neslyšící narodil nebo o sluch přišel v raném věku, a mezi člověkem, který ohluchl až v době, kdy vnímal svět okolo sebe. Pokud člověk ohluchl až po osvojení mluvené řeči, je pro něj přirozené používat jazyk v mluvené i v psané podobě a jeho znalost si udržet. Dospělí lidé většinou ztrátu sluchu prožívají psychicky velmi špatně. Ti kdo se jako neslyšící narodili, nebo ohluchli velmi brzy, nemají se svou hluchotou většinou problém (nikdy nepoznali svět zvuků, proto ho ani příliš nepostrádají). Lidé, kteří ohluchli později během života, se, se ztrátou sluchu nemohou dlouho vyrovnat. (Fenclová, 2005)

2 Komunikace sluchově postižených

Komunikaci můžeme chápat jako sociální interakci, v užším smyslu jako jazykové jednání. Předpokladem úspěšné komunikace je existence komunikační kompetence. Řeč je jedním z nástrojů komunikace, jejímiž prostředky mohou být mluvené nebo znakové jazyky. Komunikačním prostředkem majoritní slyšící společnosti je národní jazyk (u nás český jazyk). Pro sluchově postižené jsou přirozeným jazykem a komunikačním prostředkem národní znakové jazyky (např. český znakový jazyk). (Souralová, 2005)

Komunikace, komunikační prostředky jsou základem pro vytvoření efektivního lidského společenství. Jakákoli překážka v nabývání komunikačních schopností má dalekosáhlé a závažné důsledky. Řeč v užším slova smyslu (řeč mluvená), hraje hlavní roli nejen přímo mezi jednotlivými osobami, ale je také hlavním předpokladem pro fungování komunikačních systémů (např. telefonu, rozhlasu, televize, počítačové sítě). (Krahulcová, 2003)

Při vzájemné komunikaci je naprostá většina osob se sluchovým postižením odkázána na zrakový kontakt se svým komunikačním partnerem. Pro zahájení komunikace je tak třeba zrakový kontakt navázat. Pro získání zrakové pozornosti sluchově postiženého využíváme několik různých způsobů, jejichž vhodnost závisí na konkrétní situaci a prostředí, ve kterém se nacházíme. Nejčastěji jsou to – zvuk, dotyk, prostřednictvím jiné osoby, vibrace, pohyb nebo světlo. (Langer, 2014)

Adekvátní komunikační systém, pod tímto pojmem si lze představit široké spektrum dorozumívacích technik. Jedinci se sluchovým postižením tvoří různorodou skupinu, proto i vyhovující techniky a formy komunikace se budou případ od případu lišit. Při dorozumívání s osobami se sluchovým postižením se nejčastěji setkáváme se dvěma základními komunikačními systémy -**auditivně – orálním** (prezentovaný mluveným jazykem majoritní slyšící společnosti) a **vizuálně – motorickým** (zastoupený znakovým jazykem, znakovaným jazykem a prstovými abecedami). (Horáková, 2012)

Vzhledem ke značné různorodosti komunikace osob se sluchovým postižením a potížím, které mohou mít tyto osoby se zvládnutím konkrétních komunikačních systémů, je třeba respektovat jejich právo na svobodnou volbu preferovaného způsobu komunikace. Osoba se sluchovým postižením dokáže nejlépe rozhodnout o svých komunikačních preferencích a tyto by měly být většinou společností respektovány. (Langer, 2014)

2.1 Mluvená řeč

V majoritní slyšící společnosti je mluvený jazyk ve své zvukové a psané podobě základním prostředkem komunikace. Nezbytným předpokladem porozumění obsahu sdělovaného je pro sluchově postižené existence dostatečné komunikační a jazykové kompetence. Získávána je zejména interakcí jedince s okolím a současně mentálními předpoklady pro užívání jazyka. Jazykové a komunikační kompetence jsou především – jazykové znalosti, věcné znalosti, interakční znalosti, strategické znalosti a speciální znalosti. (Souralová, 2005)

Celosvětově nejpoužívanějším způsobem interpersonální komunikace je komunikace mluvenou řečí, pro člověka je její zvládnutí základní podmínkou úspěšné socializace do majoritní společnosti. U sluchově postižených dětí je vývoj mluvené řeči v důsledku sluchového postižení obvykle v jisté míře opožděný (u nedoslýchavých dětí), přerušovaný (při ztrátě sluchu do určitého věku) a omezený (u těžce sluchově postižených dětí). (Langer, 2014)

Sluch člověku umožňuje kontrolu vlastního mluveného projevu. Jedinci se sluchovým postižením chybí zpětná sluchová vazba, proto může být jeho řečový projev jiný než u slyšících. Čím méně je řeč jedince se sluchovým postižením srozumitelná, tím složitější je integrace a omezenější interkulturní komunikace. Nejvýrazněji se projevuje v narušení respirace (dýchání), fonace (tvorba hlasu) a artikulace (vyslovnosti), jsou ovlivněny všechny fáze verbálního projevu. (Horáková, 2012)

Informace přijaté psanou formou jazyka bohužel nedokáží zcela nahradit jeho používání ve zvukové formě. Srozumitelným mluveným projevem se zabývá intenzivní logopedická péče. Jedním ze základních pilířů orálního přístupu ke vzdělávání je logopedická péče zaměřená na rozvoj mluveného projevu u sluchově postižených. Její časová náročnost a nízká efektivita vyvolává diskuze, zda je pro sluchově postižené děti orální řeč skutečně tak důležitá. Zda není rozumnější zaměřit se na rozvoj komunikačních schopností, v jim přirozeném (znakovém) jazyce a rozvoj čtenářských dovedností. Po přerušení intenzivní logopedické péče, se úroveň orální řeči sluchově postižených výrazně snižuje, řeč se stává méně srozumitelnou. (Souralová, 2005)

2.1.1 Čtení a psaní

Čtení (recepce) a psaní (produkce) písemné formy mluveného jazyka je po mluvené řeči druhým nejrozšířenějším způsobem komunikace v majoritní společnosti. Dalo by se

předpokládat, že pro osoby se sluchovým postižením je vhodné čtení a psaní, protože není přímo odkázáno na využití sluchu. Ale bohužel zpravidla není možné používat písemnou podobu jazyka pro plnohodnotnou komunikaci. Omezení je dáno nedostatečnou gramotností sluchově postižených osob a neochotou psanou formou jazyka komunikovat. (Langer, 2014)

2.2. Odezírání

Odezírání reprezentuje přijímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky obličeje, gestikulace rukou a celkových postojů těla, situačních faktorů a kontextu obsahu mluveného. Podle Sováka je odezírání vnímání orální mluvy zrakem a její chápání podle pohybů úst, mimiky tváře, výrazu očí, gestikulace rukou i celého těla. (Krahulcová, 2003)

U sluchově postižených dětí předškolního věku při rozvíjení zrakového vnímání jsou základní fáze odezírání rozděleny takto:

- **primární odezírání** – dítě na základě častého opakování si vytváří přímé spojení mezi pojmem a obrazem tohoto pojmu u určité osoby, nejčastěji matky,
- **lexikální odezírání** – dochází k asociacím mezi zobrazením slova, podporovaným vnímáním vlastní artikulace a konkrétním jevem,
- **integrální odezírání** – je výsledná forma, jedinec zrakem vnímá komplexně projev mluvčí osoby a dokáže si pro pochopení obsahu, doplnit to co se mu nepodařilo odezřít. (Janotová, 1999)

Aby se člověku se sluchovým postižením usnadnil proces odezírání, je nutné dodržovat určitá pravidla, která můžeme rozdělit do dvou skupin:

- **vnější podmínky** – dokonalý a nepřerušovaný zrakový kontakt, vhodné osvětlení, vzdálenost mluvčí osoby, řeč, její tempo a rytmus, způsob výslovnosti mluvčího a momentální situace,
- **vnitřní podmínky** – psychický stav ovlivněný např. momentálním zdravotním stavem, nemocemi a bolestmi, ale i únavou, mírou uspokojení potřeb apod. (Horáková, 2012)

Fyziologické	Neporušené zrakové a mentální funkce, využitelnost zbytků sluchu ve frekvenční oblasti lidské řeči, schopnost využití vibračního vnímání, funkce CNS, celkový stav organismu jak dočasný tak trvalý.
Technické	Efekt tréninku v odezírání.
psychické	Pozornost ve všech fázích, zaměření, rozsah, intenzita a trvání, postřeh i pohotovost. Schopnost převádění zrakových signálů do pojmů. Stav paměťových funkcí, myšlenkových operací. Vrozené předpoklady pro rozvoj dorozumivacích dovedností. Aktuální psychický stav jedince:

	emoce, bdělost, únava.
verbální	Dosažený stupeň dorozumívacích dovedností jak v době ztráty sluchu, tak v okamžiku dorozumívání. Slovní zásoba, úroveň gramatiky jazyka, znalost věcného kontextu.
nonverbální	Úroveň schopnosti chápat mimojazykové komunikační prostředky.
věkové	Stav vývoje funkcí organismu v době ztráty sluchu, další jeho vývoj a stav biologické zralosti jako podmínka pro výkonnost zrakových a psychických funkcí.
sociální	Schopnost chápat situační kontext, úroveň přímých zkušeností, zprostředkovaných zkušeností, sociální zralost, výslovnost mluvčí osoby.
externí technické	Konverzační vzdálenost a pozice, způsob mluvení – artikulace, rytmus a tempo řeči, momentální situace, osvětlení, zrakový kontakt.

Tab. 4 Vnitřní a vnější podmínky odezírání. (Krahulcová, 2003)

I když se může odezírání jevit výhradně jako záležitost zraku, je třeba upozornit i na další faktory, které ovlivňují tento dorozumívací prostředek sluchově postižených. Mezi ně patří:

- **vizuální vnímání řeči** – řeč mluvčí osoby má vnější znaky charakteristické pro jednotlivé osoby komunikující se sluchově postiženým. Obecně je rozšířený názor, že sluchově postižený může odezřít jen to co zná, to co má ve svém řečovém fondu. Dalším předpokladem je také to, že odezírající má věcné znalosti o tom, o čem se hovoří.
- **význam sluchové percepce** – zásada multisenzoriálního přístupu, i při výkladech o problematice odezírání zdůrazňujeme význam paralelního sluchového vnímání.
- **znalost jazyka** – dobře odezírající nemusí vždy přesně znát každé slovo, aby pochopil obsah sdělovaného. Zkušenosti sluchově postižení jsou schopni odezřít i slova, která neznají a která nepatří do jejich slovníku.
- **úloha psychiky** – sluchově postižení vnímají vizuálně projev mluvčí osoby komplexně a při pochopení obsahu již také doplňují to, co se jim nepodařilo odezřít. (Janotová, 1999)

V odezírání je k dosažení úspěchu nevyhnutelný systematický a dlouhodobý výcvik. Není to komunikační schopnost, kterou je možné získat spontánně nebo pouze praktickou činností. (Krahulcová, 2003)

2.3 Prstová abeceda

Prstová abeceda je „slovní vizuálně – motorická komunikační forma, při které se používá různých poloh a postavení prstů k vyjádření písmen. Prstová abeceda vyjadřuje jednotlivá písmena polohami a tvarem prstů, z nichž se syntetickým a sukcesivním postupem tvoří slova stejně, jako se hlásky spojují do slov v mluvené řeči. Prstová řeč je vizuální formou

doslovného, přesného až absolutního tlumočení textu z hlediska formálního. Prstová abeceda je základem pro prstovou řeč.“ (Krahulcová, 2003, s. 217)

Prstová abeceda používá postavení prstů a dlaně jedné ruky, anebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Využívá se nejčastěji k odhláskování cizích slov, odborných termínů a dalších pojmů. Prstové abecedy se v jednotlivých státech liší stejně tak jako znakové jazyky. Existuje ale také mezinárodní prstová abeceda vycházející z americké jednoruční prstové abecedy. Prstová abeceda funguje spíše jako pomoc při odezírání a artikulaci, případně je používána ve školách pro sluchově postižené, kde slouží při výuce českého jazyka. Zejména se používá při počátečním čtení, kdy má podporovat zapamatování slov. (Horáková, 2012)

V současnosti se prstová abeceda převážně používá v předškolním a částečně v mladším školním věku u těžce sluchově postižených. V období kdy se mluvní stereotypy tvoří, fixují a automatizují. (Krahulcová, 2003)

2.4 Znakový jazyk (český znakový jazyk)

Znakovým jazykem jsou v odborné literatuře označovány různé nevokální jazykové systémy užívané menšinovými komunitami neslyšících různých národů. Národní znakový jazyk je přirozeným jazykem neslyšících, v případě českých neslyšících je to tedy český znakový jazyk. (Langer, 2014)

V zákoně o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 155/1998 Sb. §4 je definován český znakový jazyk takto: „Český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těch neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace. Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně – pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní částí trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální a gramatické. Český znakový jazyk může být využíván jako komunikační systém hluchoslepých osob v taktilní formě, která spočívá ve vnímání jeho výrazových prostředků prostřednictvím hmatu.“

Znak je nejmenší významovou jednotkou znakových jazyků, má složku manuální a nemanuální. Manuální složka je tvořena místem, kde se znak ukazuje, tvarem ruky, kterou je znak tvořen a pohybem znakující ruky nebo rukou. Dále pak orientací dlaně, orientací prstů, vzájemnou polohou rukou a kontaktem s tělem. Nemanuální složka je tvořena

především mimikou a gestikulací a dalšími nonverbálními prostředky. Obě tyto složky při komunikaci existují simultánně, to znamená, že lze jednotlivé znaky provádět současně. Tímto se znakové jazyky odlišují od mluvených jazyků. (Horáková, 2012)

Znakový jazyk byl vytvořen systémem dohodnutých znaků. Je to dialogický jazyk, který nemá svou psanou podobu. V procesu výměny informací je znaková zásoba a znakování to samé jako slovní zásoba a mluvení.

Znakový jazyk se tvoří podle určitých pravidel vyjadřující jisté symboly reálného nebo abstraktního světa. V těchto symbolech neslyšící uvažuje a pomocí nich se také vyjadřuje. Český znakový jazyk neslyšících má svou vlastní strukturu a syntax lišící se od mluveného jazyka. (Krahulcová, 2003)

2.5 Znakovaný jazyk (znakovaná čeština)

Manuálně kódovaný mluvený jazyk – je obecný termín pro převod jazyka z roviny vizuálně - akustické do roviny vizuálně – motorické. Znakovaný český jazyk je souhrn znaků, vizuálně - motorických výrazových prostředků a vyjadřovacích způsobů, národním mluveným jazykem. Dorozumívání mezi slyšícími a neslyšícími usnadňuje umělý jazykový systém - znakovaný český jazyk. Využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně artikulována (hlasitě nebo bezhlasně). (Krahulcová, 2003)

Lidé se sluchovým postižením, kterým vyhovuje odezírání (především nedoslýchaví a ohluchlí), většinou preferují znakovanou češtinu. Sledují především ústa komunikačního partnera a jednotlivé znaky vnímají jako doplněk. Prelingválně neslyšícími lidmi, kteří nevykazují dobré porozumění českému jazyku, není tento komunikační systém akceptován. Bez aktivní znalosti češtiny posloupnost znaků ve znakované češtině nedává většinou smysl. (Horáková, 2012)

„Věta artikulovaná ve znakované češtině je sestavena podle gramatických a syntaktických pravidel českého jazyka, místo slov však využívá znaků „vypůjčených“ z českého znakového jazyka. Znakovaná čeština je tedy tzv. pidginem – kombinací dvou na sobě nezávislých jazykových systémů. Pro slyšící uživatele je osvojení znakované češtiny snadnější než zvládnutí českého znakového jazyka, protože se nemusejí učit zcela nový gramatický systém, ale pouze aplikují prvky českého znakového jazyka na svou dosavadní znalost češtiny.“ (Langer, 2014)

3 Tlumočení

Zvláštní druh zprostředkované mezi jazykové a mezikulturní komunikace, způsob dorozumívání se mezi lidmi hovořícími různými jazyky, takto můžeme chápat tlumočení. Komunikace neprobíhá přímo, ale probíhá přes prostředníka – tlumočnicka. Příjemce a adresát sdělení nejsou jedna a tatáž osoba. Tlumočnick je příjemcem originálu, adresáty jsou osoby, ke kterým se dostane sdělení přes tlumočnicka. Tlumočnick musí předat záměr řečníka, zachovat smysl sdělení a dosáhnout stejného efektu. (Čeňková, 2008)

Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka je tlumočení znakového jazyka definováno jako: jednoznačný převod smyslu sdělení z výchozího jazyka do jazyka cílového. Při tomto převodu musí být respektována odlišnost obou jazyků a také odlišnost kultury neslyšících a kultury slyšících. Je velmi důležité tlumočit věrně způsob vyjádření, neměnit význam ani obsah sdělení.“ (Zahumenská, 2008, 10)

Tlumočení je přirozenou součástí dnešní společnosti. S tlumočením se setkáváme téměř denně: v televizi či rozhlase, při přímém přenosu mimořádných nebo významných politických, diplomatických či kulturních událostí atd. Díky tlumočnickům můžou i lidé se sluchovým postižením být uprostřed veškerého dění . (Čeňková, 2008)

3.1 Základní druhy a typy tlumočení

Mezi základní druhy a typy tlumočení patří tyto následující:

- **konsektivní tlumočení**
- **simultánní tlumočení**
- **tlumočení z listu**
- **doprovodné tlumočení**
- **další specifické kategorie tlumočení**

Konsektivní tlumočení – tlumočení následovné. Do 2. světové války bylo jediným používaným způsobem tlumočení na mezinárodní úrovni. Je náročnější na čas, má ale tu výhodu, je kvalitnější než tlumočení simultánní. Tlumočnick volí přiměřené tempo řeči, v žádném případě by však neměl mluvit déle než samotný řečník.

Simultánní tlumočení – jeho podstatou je souběžnost řečových činností a rozdvojení pozornosti tlumočnicka na poslech originálu a jeho převod do cílového jazyka. Při tomto tlumočení dochází k přímému kontaktu mezi řečníkem a posluchačem, z toho důvodu, že informace jsou dodávány vzápětí po vyslovení. Pro posluchače je projev živý

a bezprostřední. Toto tlumočení vyžaduje více soustředěné pozornosti a pohotovosti a je celkově náročnější.

Tlumočení z listu – při tomto tlumočení tlumočnick obdrží text a jeho úkolem je v časové bezprostřednosti převést tento text plyně a v tempu obvyklého ústního projevu do cílového jazyka.

Doprovodné tlumočení – používá se při doprovázení zahraničních hostů u nás či při doprovázení našich delegací při cestách do ciziny.

Další specifické kategorie tlumočení:

soudní tlumočení (při jednáních u soudu, na policii, pro státní orgány)

komunitní tlumočení

tlumočení pro nevidomé a hluchoslepé (Čeňková, 2008)

Typy tlumočení:

- **tlumočení znakového jazyka** – tlumočení určené neslyšícím preferujícím komunikaci ve znakovém jazyce.
- **tlumočení znakované češtiny** – tento komunikační systém se opírá o gramatiku českého jazyka. Předpokladem pro komunikaci v tomto kódu je, že člověk českému jazyku dobře rozumí.
- **rtikulační tlumočení** – tento typ tlumočení vyhovuje lidem, kteří upřednostňují verbální komunikaci. Tlumočnick artikuluje mluvení slovo bezhlasně a pomalejším tempem. Tento způsob komunikace vyhovuje především nedoslýchavým jedincům anebo neslyšícím či ohluchlým osobám, kterým vyhovuje odezírání jako primární způsob komunikace.
- **tlumočení pro hluchoslepé** -jedná se o komunitní tlumočení při praktických každodenních situacích člověka s duálním postižením. (Zahumenská, 2008)

Tlumočení probíhá ve třech fázích. V první fázi se jedná o **aktivní poslech originálu v jazyce výchozím a jeho analýzu**, ve druhé fázi **zpracování vyslechnuté informace** a ve třetí fázi pak o **produkcii v cílovém jazyce**. (Čeňková, 2008)

3.2 Tlumočnick

Tlumočnick musí mít dokonalé znalosti pracovních jazyků, ale také znalosti kultur účastníků tlumočené komunikační situace, jejich odlišných norem a hodnot. Na tlumočnicka zajišťujícího tlumočnické služby klientům se sluchovým postižením jsou kladeny nemalé požadavky. Musí být vybaven řadou důležitých vlastností, jsou to např. profesionální přístup, schopnost

empatie, respekt vůči osobnosti člověka se sluchovým postižením atd. Schopnosti, které by měl mít každý tlumočnick, jsou – odborné dovednosti, profesionální schopnosti, sebehodnocení, dovednost přijmout a poskytnout zpětnou vazbu, plánování a organizační dovednosti, sociální dovednosti atd. „profesionálním tlumočnickem je osoba, která za úplatu převádí jednoznačně smysl sdělení z výchozího jazyka do cílového. Je mostem mezi slyšícím a neslyšícím účastníkem komunikace a jejich dvěma odlišnými jazyky a kulturami. Sám nic nevysvětluje, nepřidává ani neubírá. Tlumočí věrně způsob vyjádření, nemění význam ani obsah sdělení. Tlumočnick se nesnaží být aktivním účastníkem komunikace.“ (Horáková, 2012, s.117)

Neslyšící lidé žijí ve světě, který je připraven pro slyšící. Každodenní lidská komunikace, ale i podstatná část významných informací je přenášena zvukem. Není tedy divu, že se tito lidé v mnoha situacích neobejdou bez tlumočnicka. Přáním každého tlumočnicka je udělat v zájmu klienta rozhovor tak, aby účastníci jeho přítomnost vlastně vůbec nevnímali. K tomu, aby to dokázal, potřebuje množství specifických dovedností, vědomostí a schopností. Podobně jako jiní odborníci mají mít i tlumočnicki určitý společný vědomostní základ. Každý z nich se může dále specializovat a věnovat se hlouběji tlumočení specifických událostí (divadelních představení, soudních sporů apod.). Aby taková specializace měla smysl, vyžaduje další intenzivní vzdělávání. (Pešoutová, 2008)

3.3 Etický kodex tlumočnicka znakového jazyka

Etický kodex určuje základní povinnosti a práva tlumočnicků při výkonu tlumočnické profese a v souvislosti s ním.

Tlumočnick přijímá zásadně jen takové závazky, které odpovídají jeho schopnostem a kvalifikaci. Tlumočnick je povinen se na tlumočení řádně a včas připravit. Nese plnou zodpovědnost za kvalitu své práce.

Tlumočnick přizpůsobuje své chování a oděv situaci, v jejímž rámci tlumočí.

Tlumočnick je vázán mlčenlivostí, která se týká všeho, co se dozví během tlumočení a přípravy na ně, včetně identity svých klientů.

Tlumočnick nezaujímá k tlumočené situaci ani ke klientům osobní postoje a nehodnotí je. Tlumočnick neodmítne klienta pro jeho národnost, rasu, pohlaví, věk, náboženské vyznání, politickou příslušnost, sociální postavení, sexuální orientaci, rozumovou úroveň, pověst a smýšlení.

Tlumočnick má právo odmítnout výkon své profese z důvodu pro něj nevhodných pracovních podmínek nebo v případě, že by nedokázal být neutrální vůči tlumočenému sdělení, a mohl

tak poškodit některou ze zúčastněných osob včetně sebe.

Tlumočník má právo odmítnout výkon své profese v případech, že má podezření na aktivity, které jsou v konfliktu se zákonem nebo porušují lidská práva.

Tlumočník sleduje vývoj své profese u nás i ve světě, vzdělává se a soustavně zvyšuje svou profesionální úroveň.

Tlumočník spolupracuje s ostatními kolegy při prosazování a obhajobě společných profesních zájmů.

Tlumočník dbá na to, aby nepoškodil svým jednáním dobré jméno svého kolegy, Komory nebo tlumočnické profese.

Tlumočník zná Etický kodex Komory a dodržuje ho. Porušení pravidel Etického kodexu může vést až k vyloučení tlumočnicka z Komory, a to na základě rozhodnutí Komise pro Etický kodex.

(www.cktzj.com/eticky-kodex)

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka speciálně pro děti upravila etický kodex tlumočnicka. „Etický kodex tlumočnicka:

- Tlumočník musí nosit tmavé oblečení.
- Tlumočník nesmí nic prozradit.
- Tlumočník musí přijít na setkání včas.
- Tlumočník se musí připravit na to, co bude tlumočit.
- Tlumočník za mě nesmí rozhodovat nebo mi radit.
- Tlumočník předává stejné informace. Nesmí nic přidávat ani ubírat.
- Tlumočník se postará o to, abych na něho dobře viděl a mohl dobře vnímat.
- Tlumočník má právo odmítnout tlumočení.
- Tlumočník není zadarmo. Tlumočení je práce. Tlumočník za ni musí dostat peníze.“(Zahumenská, 2008, s.128)

3.4 Různé přístupy k výkonu tlumočnické profese

Existují čtyři hlavní přístupy k profesi tlumočnicka:

Tlumočník je ten kdo pomáhá - rozšířený na počátku vývoje tlumočnické profese, je založen na předpokladu, že neslyšící lidé jsou lidé handicapovaní, mají omezené schopnosti a nevládnou si sami obstarat své vlastní záležitosti. Potřebují tedy tlumočnicka nejen, aby jim překládal, ale také proto, aby jim pomáhal, poradil, nebo za ně některé

záležitosti dokonce sám vyřizoval. Tento přístup převládal v době, kdy ještě neexistovalo mnoho profesionálních tlumočnicků a kdy se v roli tlumočnicka ocitali dobrovolníci a rodinní příslušníci.

Tlumočnick je stroj - představa, že tlumočnick je pouhý stroj, který nemá žádný vliv na probíhající komunikaci, představuje druhý extrém mezi absolutním zahrnutím (až vměšování) tlumočnicka do situace a absolutní distancí tlumočnicka od ní. V rámci tohoto přístupu je etický kodex tlumočnicka chápán jako seznam pravidel, která jsou pevně daná a tlumočnick se jich musí držet takřikajíc „do puntíku“.

Tlumočnick je ten kdo usnadňuje komunikaci představa tlumočnicka jako toho, kdo usnadňuje komunikaci mezi dvěma stranami, zaměřuje se na konkrétní okolnosti tlumočené situace – osvětlení, rozmístění účastníků, oblečení tlumočnicka atd. Nic co do komunikace nepatří by ji nemělo rušit, naopak vše by mělo přispívat k tomu, aby komunikace byla co nejpříjemnější a bez jakýchkoliv bariér.

Tlumočnick je ten, kdo reprezentuje bilingválně – bikulturní přístup - nejnovější přístup a nejvíce preferovaný. Představuje kompromis – zlatou střední cestu mezi dvěma extrémy, z nichž jeden představuje tlumočnicka jako toho, kdo pomáhá a druhý tlumočnicka jako stroj.(Šebková, 2008)

3.5 Právo na tlumočnické služby

Před rokem 2008 bylo právo na tlumočnické služby ukotveno v zákoně o znakové řeči z roku 1998. V tomto zákoně č. 155/1998 Sb. se píše, že podle § 86a:

„Občan, jemuž byly z důvodu úplné nebo praktické hluchoty přiznány mimořádné výhody II. stupně (průkaz ZTP) nebo III. Stupně (průkaz ZTP/P), má nárok na bezplatné poskytnutí tlumočnické služby při návštěvě lékaře, vyřizování úředních záležitostí a při zjišťování dalších nezbytných potřeb, a to v rozsahu nejvýše 24 hodiny za kalendářní rok“.

(www.sagit.cz) Od roku 2008 se situace změnila k lepšímu.

V zákoně o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob platného znění ze dne 20. 10. 2008 se píše, že podle §8:

„(1) Neslyšící a hluchoslepy osoby mají při návštěvě lékaře, vyřizování úředních záležitostí a při zajišťování dalších nezbytných potřeb právo na tlumočnické služby zajišťující tlumočení v jimi zvoleném komunikačním systému uvedeném v tomto zákoně. Podmínky poskytování tlumočnických služeb stanoví jiný právní předpis^2).

(2) Neslyšícím a hluchoslepým osobám, kterým byly z důvodu úplné nebo praktické hluchoty nebo hluchoslepoty přiznány mimořádné výhody II. stupně (průkaz ZTP) nebo III. stupně

(průkaz ZTP/P), jsou tlumočnické služby při soudním řízení poskytovány bezplatně.

(3) Neslyšícím a hluchoslepým žákům středních škol a neslyšícím a hluchoslepým studentům vyšších odborných škol a vysokých škol, kterým byly z důvodu úplné nebo praktické hluchoty nebo hluchoslepoty přiznány mimořádné výhody II. stupně (průkaz ZTP) nebo III. stupně (průkaz ZTP/P), jsou tlumočnické služby poskytovány bezplatně za podmínek stanovených prováděcím právním předpisem.“(<http://ruce.cz>)

3.6 Zprostředkovatelé tlumočnicků pro neslyšící

Pečovatelské služby

Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící

Pečovatelské služby

Nejrozšířenější formou terénní sociální péče je v současné době pečovatelská služba. Pečovatelské služby nejsou řízeny centrálně. Zřizovány jsou obcemi, kraji nebo nestátními subjekty. Pečovatelská služba zahrnuje především osobní péči a pomoc klientům udržovat jejich domácnost. Jejich hlavní náplní je dovoz jídel, pomoc při osobní hygieně a úklid domácnosti. Nabízí ale i řadu dalších služeb jako je doprovod k lékaři, nebo k jednání na úřadech, dohled a noční službu, pomoc při nákupu, průvodcovskou službu a také tlumočnické služby pro neslyšící.

Každá pečovatelská služba má své vlastní postupy, které používá, pravidlem ale je, že neslyšící, který žádá o tlumočení, musí svým trvalým pobytem místně náležet do působnosti pečovatelské služby. Zpravidla si neslyšící tlumočnicka musí zajistit sám. Před tlumočením se vyplňují formuláře.

Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící

Toto centrum zřídila ASNEP – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel – rozhodla se tak řešit problémy se zajišťováním tlumočnických služeb. Klienti mohou Centrum kontaktovat z kteréhokoliv místa v ČR prostřednictvím SMS, emailu ale i osobně. Na základě objednávky Centrum domluví tlumočení, buď s tlumočnickem, kterého si klient sám vybral, nebo ho vybere operátor Centra na základě jeho požadavků. Jediná podmínka je zaregistrovat se před prvním tlumočením a poskytnout o sobě požadované informace, nezbytné pro tlumočení.

Centrum zprostředkovává různé typy tlumočení:

- tlumočení z/do českého znakového jazyka
- transliterace znakové češtiny
- vizualizace mluvené češtiny
- tlumočení pro hluchoslepé (Kronusová, 2008)

Dalšími organizacemi, které mimo jiné zajišťují také tlumočnické služby pro neslyšící u nás jsou: Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Česká unie neslyšících, Českomoravská jednota neslyšících apod. (Horáková, 2012)

3.7 Specifické formy tlumočení

Tlumočení pro neslyšící probíhá většinou v terénu. Červinková Houšková (2008) dělí různé typy tlumočení podle místa, kde tlumočení probíhá:

Tlumočení u lékaře

Jedná se o citlivou oblast, vhodné je, když je tlumočnický stejného pohlaví jako klient. Měl by také ovládat lékařskou terminologii. (Vránek, 2010)

Tlumočení ve škole

S tlumočením ve škole je možné se setkat buď ve školách pro sluchově postižené, nebo ve školách, ve kterých jsou mezi slyšícími integrováni žáci neslyšící. Způsob práce tlumočnický se liší podle jednotlivých typů škol (základní, střední, vysoká škola). Na středních školách pro sluchově postižené je tlumočnický poměrně často, při tlumočení ve výuce musí tlumočnický zvládnout široké spektrum předmětů, proto je vždy nutná jeho spolupráce s učitelem, který mu připravuje podklady pro tlumočení a je mu i konzultantem. Tlumočnický nezasahuje do výuky a neplní povinnosti, které má učitel. (www.tond.cz)

Při výuce stojí tlumočnický poblíž pedagoga, nebrání vizuálním pomůckám. Nevýhodou je nedostatek tlumočnicků ve školách, kde studují neslyšící studenti. Důvodem je, že školy nemají dostatek finančních prostředků na tlumočnický.

Tlumočení u soudu a na policii

Soudní tlumočnický, je osoba jmenovaná soudem. Na www.justice.cz, je dostupný registr soudních tlumočnicků. Tlumočnicků pro neslyšící je uvedeno velmi málo, ke dni 5. 11. 2010 jich bylo evidováno 26. Soudní tlumočení je zodpovědná záležitost, neadekvátní překlad může poškodit zúčastněné. Důležitá je také důkladná znalost právní problematiky.

Tlumočení divadelního představení

Jde o překlad uměleckého představení, který by měl zachytit umělecký záměr představení. Podle umístění tlumočnicka/tlumočniců při představení rozlišujeme tyto typy divadelního tlumočení:

- **statické** - tlumočnick stojí, případně sedí po celou dobu představení na jednom místě,
- **stínové** – tlumočnick se během představení pohybuje s tlumočenou postavou,
- **zónové** – tlumočnicki si rozdělí jeviště na zóny,
- **balkónové tlumočení**- tlumočnick a většinou i neslyšící diváci jsou na balkóně,
- **doprovodné** – tlumočnick má na sobě divadelní kostým, v představení je místy v roli vypravěče, vhodné především pro malé děti,
- **experimentální** – tlumočnicki jsou v rolích interpretů. (Vránek, 2010)

4 Organizace tlumočnicků u nás

Ve druhé části své bakalářské práce se budu zabývat jednotlivými Organizacemi, které poskytují tlumočnické služby v České Republice. Jejich vznikem, historií, aktivitami organizací a také vzděláváním tlumočnicků.

Na základě prostudování některých pramenů (Kronusová, 2008, Šebková, 2008, Harváňková, 2011) uvádím tyto informace: V polovině 90. let 20. století u nás začaly vznikat organizace sdružující tlumočnický znakového jazyka. První organizací byla **Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka (ČSTZJ)**, ta vznikla 19. 11. 1995. Dále byla založena 31. 8. 1996 **Organizace tlumočnicků znakového jazyka (OTZJ)**. Roku 2000 v prosinci vznikla **Česká komora tlumočnicků znakového jazyka (Komora)**. V roce 2002 se v rámci nově vzniklé **Národní rady tlumočnicků a lektorů znakového jazyka (NRTLZJ)** sdružily ČSTZJ a OTZJ.

Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka (ČSTZJ)

Tato organizace se sídlem v Praze byla založena 19. 11. 1995 a obhajuje zájmy tlumočnicků znakového jazyka. Tato nezávislá profesní organizace sdružuje odborníky z řad soudních tlumočnicků znakového jazyka, tlumočnicků s akreditačním osvědčením, pedagogů neslyšících a jejich rodičů. Dále také sdružuje odborné pracovníky zabývající se výzkumem a výukou znakového jazyka na vysokých školách a řadové tlumočnický znakového jazyka. Mimo to také spolupracuje s různými institucemi na zvyšování kvalifikace tlumočnicků znakového jazyka, organizuje a koordinuje kvalifikační zkoušky pro tlumočnický a lektory znakového jazyka a různé kurzy. ČSTZJ je členem ASNEP (Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel) a podle Kronusové (2008) v posledních letech neuskutečnila žádný projekt, po analýze internetových zdrojů bylo zjištěno, že na internetu není žádný aktuální odkaz vztahující se k této organizaci. Na telefonní dotaz bylo sděleno, že Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka již ukončila svou činnost.

Organizace tlumočnicků znakového jazyka (OTZJ)

OTZJ byla založena 31. 8. 1996 v Brně. Pořádá vzdělávací kurzy pro tlumočnický znakového jazyka, kvalifikační kurzy tlumočnicků a vzdělávací kurzy pro širokou veřejnost. Tlumočnickům na základě kurzů udílí akreditace I. - III. stupně. (Kronusová, 2008, Šebková, 2008, Harváňková 2011). Kronusová 2008 uvádí, že OTZJ v posledních letech neuskutečnila žádný projekt. Vzdělávání v OTZJ podle Šebkové (2008), probíhá formou kurzů znakového

jazyka a specializovaných kurzů pro tlumočníky znakového jazyka a také formou nepravidelných týdenních doškolovacích seminářů vedených neslyšícími lektory a tlumočníky pouze ve znakovém jazyce. Dle Šebkové (2008) jsou témata doškolovacích seminářů zaměřena spíše sociálně a v případě zájmu uchazečů je možné po jejich absolvování složit tlumočnickou zkoušku a po jejím úspěšném zvládnutí obdrží tlumočnický průkaz příslušné kategorie (I. - III.), tento průkaz je s doživotní platností bez nutnosti dalšího vzdělávání. Kurz mezinárodního znakového systému byl jedním z nejdůležitějších projektů OTZJ. Kurz byl veden zahraničním lektorem z Gallaudetovy univerzity v roce 2003. (Kronusová, 2008) Po důkladném prostudování internetových zdrojů nebyl nalezen žádný odkaz vztahující se k současné činnosti této organizace.

Národní rada tlumočnicků a lektorů znakového jazyka (NRTLZJ)

Spolu s ČSTZJ založila OTZJ v roce 2001 Národní radu tlumočnicků a lektorů znakového jazyka. Kladla si za cíl vytvořit vzdělávací program pro tlumočníky neslyšících, žádný program ovšem dosud vytvořen nebyl. Veškerými projekty, kterými se NRTLZJ zabývá, spadají pod činnost SNN v ČR (Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR). (Kronusová, 2008)

ASNEP (Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel) a její Projekt Tlumočnické služby pro neslyšící

Projekt reaguje na situaci, kdy sluchově postižení občané preferují komunikační prostředky jiné než český jazyk a nejsou vybaveni smyslově k tomu, aby komunikovali se svým slyšícím okolím bez pomoci jiné osoby – tlumočnicka.

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob umožňuje osobám se sluchovým postižením svobodný výběr nejvhodnějšího způsobu komunikace s okolím a zajišťuje jim právo na tlumočnicka. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách pak osobám se sluchovým postižením umožňuje bezplatné čerpání tlumočnických služeb.

ASNEP se problematikou tlumočení zabývá prakticky od doby svého vzniku. V letech 1999 až 2001 aktivně spolupracovali na proplácení tlumočnických služeb přes pečovatelskou službu. Toto řešení se bohužel ukázalo jako velice nepraktické. V roce 2002 se ASNEP rozhodla řešit tyto problémy svým projektem **Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící**. V roce 2003 byl spuštěn provoz Centra. Od 1. března 2004 se služby

tlumočnickům začaly proplácet prostřednictvím navazujícího projektu **Tlumočnické služby pro neslyšící**. Na podnět MPSV ČR se v roce 2006 oba projekty sloučily pod názvem **Tlumočnické služby pro neslyšící**. Název CZTN (Centrum zprostředkování tlumočnických služeb pro neslyšící) byl však ponechán pro pracoviště, kde dochází k zajišťování tlumočnických služeb. Působnost tohoto projektu je celorepubliková. Projekt **Tlumočnické služby pro neslyšící** je zaregistrovaná sociální služba ze dne 19. 9. 2007. (www.asnep.cz)

Od června roku 2014 platí v Centru bohužel omezení z nedostatku financí a to, že každý klient si smí objednat tlumočnicka pouze 2x za měsíc, dále denně může Centrum přijmout pouze 4 objednávky, to znamená, že pokud si klient objedná tlumočení na den, který je již plný, bude mu nabídnut jiný volný den. Tlumočnicka bude možné si objednat ve všední dny od 8:00 do 15:30.

Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící (CZTN)

Centrum nebo také CZTN jsou zkratky pro název pracoviště, operačního střediska – Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící. V rámci celé ČR zajišťuje tlumočnické služby pro neslyšící. Organizace ASNEP je zřizovatelem Centra. Od MPSV ČR získává na základě žádosti ASNEP dotaci na provoz Centra a platby tlumočnicků. Všichni neslyšící, nedoslýchaví, ohluchlí a hluchoslepí z celé ČR si mohou v Centru objednat tlumočnicka. (www.cztn.cz) Klienti mohou Centrum kontaktovat prostřednictvím SMS, e-mailu, faxu, MSN, ICQ, registrací na www stránkách nebo osobně. Nově je možné si objednat tlumočnicka i přes webkameru pomocí Skype a Oovoo. Služba je tedy po komunikační stránce přístupná všem sluchově postiženým klientům. Slyšící klienti (policisté, učitelé, lékaři, apod.) mohou Centrum kontaktovat také telefonicky. (www.asnep.cz)

Operátoři v Centru zpracovávají požadavky klientů pomocí speciální databáze – software. Služba je přizpůsobena vždy individuálním a specifickým potřebám konkrétního klienta. Tlumočení klientům poskytují bezplatně v běžných životních situacích na základě včasné a řádné objednávky. Cílem tlumočnických služeb je umožnit všem osobám se sluchovým postižením po celém území v ČR, zajištění tlumočnicka vždy když si jej vyžádají. Takto dostanou možnost stát se plnohodnotnými účastníky společenského dění. Je také důležité, aby byl tlumočnick za svou práci náležitě odměněn. (www.cztn.cz)

Služba je poskytována celoročně. Centrum je aktivní každý pracovní den od 7 do 17 hodin, v době kdy Centrum není aktivní, pouze přijímá SMS zprávy, e-maily a faxy od klientů, které jsou vyřízeny až v době, kdy je operátor v Centru přítomen.

V rámci projektu Centrum pravidelně vydává nové informační brožury nejen pro stávající klienty, ale i pro širokou veřejnost. Během roku distribuují také letáčky a kontaktní informace na Centrum v rámci různých akcí (benefice, konference, semináře), kde tento projekt prezentují. Osvěta probíhá i na webových stránkách, které jsou přeloženy do českého znakového jazyka, dále také prostřednictvím časopisu GONG pro sluchově postižené atd. (www.asnep.cz)

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka (Komora)

Komora je nezisková profesní organizace, která sdružuje tlumočnický pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé klienty. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka sídlí v Praze a působí na celém území České republiky.

Členy Komory se ale mohou stát i lidé, kteří se nevěnují tlumočnické profesi. Zajímá je problematika Neslyšících, jejich kultura a jazyk, souhlasí s názorovými stanovisky a cíli Komory a podporují její aktivity.

Historie Komory

Komora vznikla dne 20. prosince 2000 jako reakce na neutěšenou situaci v tlumočení pro neslyšící v České republice. Zakládajícími členy Komory byli Jiří Janeček, Gabriela Houdková, Fedor Krajčík, Eva Březinová a Jana Servusová. Prvním předsedou byl zvolen Jiří Janeček, ten vedl Komoru až do prosince roku 2005. Díky těmto lidem vznikla tato organizace, která se brzy stala útočištěm pro mladé a nadějně tlumočnický. Ti si kladli za cíl, aktivně zvyšovat úroveň tlumočení pro neslyšící tak, aby právo na poskytování kvalitně zprostředkované komunikace mohlo být uplatňováno pro všechny lidi se ztrátou sluchu u nás.

Cíle komory

Hlavním cílem Komory je hájení zájmů tlumočnicků znakového jazyka, zvyšování úrovně profesionálního tlumočení. Dále také vzdělávací činnost v oblasti tlumočení, tlumočení společenských a kulturních akcí, tlumočení při úředních i soudních jednáních, kde by jinak mohlo dojít k závažnému poškození zájmů neslyšících. Za cíl si Komora klade šíření informovanosti o problematice neslyšících. Cílem je trvale zvyšovat profesní úroveň svých členů, tak aby byly naplněny práva Neslyšících na plnohodnotnou komunikaci v jejich přirozeném jazyce – v jazyce znakovém. A také zajištění kvality tlumočení na úrovni, e obvyklá v zemích Evropské unie. Snaží se hájit zájmy všech tlumočnicků pro neslyšící, jako

profesní organizace, a zajišťovat tlumočnickům kvalitní vzdělávání ve formě kurzů, seminářů a školení. Nejvyšším cílem České komory tlumočnicků znakového jazyka je, aby měl neslyšící klient jistotu, že v Komoře nalezne vždy tlumočnicka – profesionála. Díky jehož službám překoná komunikační bariéry mezi světem slyšících a světem ticha. Mezi další cíle Komory patří navazování, udržování a rozvíjení vztahů s organizacemi stejného a podobného zaměření na národní a mezinárodní úrovni. Také zvyšování všeobecné informovanosti o tlumočení pro neslyšící.

Aktivity Komory

Mezi hlavní činnosti Komory patří:

- prosazování profesních zájmů tlumočnicků českého znakového jazyka u orgánů státní správy, u vzdělávacích institucí atd.
- účast na jednáních a diskuzích o koncepci tlumočnických služeb, zejména o ukotvení tlumočnické profese v české legislativě, o vzdělávání tlumočnicků českého znakového jazyka, o systému poskytování tlumočnických služeb v ČR.
- šíření informací o tlumočení českého znakového jazyka, a o otázkách s tím souvisejících – vlastní publikační činnosti, pořádáním vzdělávacích a osvětových akcí
- usilování o realizaci kvalitního vzdělávání pro tlumočnický českého znakového jazyka dostupného v celé ČR
- vlastní vzdělávací činnost pro tlumočnický českého znakového jazyka (Komora je akreditovanou vzdělávací institucí MPSV ČR realizuje několik akreditovaných kurzů, z nichž nejvýznamnější je Certifikační vzdělávací program, dále realizuje doplňkové kurzy, přednášky a výukové programy pro slyšící i neslyšící tlumočnický)
- usilování o spolupráci s českými i zahraničními organizacemi a institucemi, zabývajícími se přímo tlumočením znakových jazyků
- zjišťování potřeb tlumočnicků a jejich klientů
- poskytování odborného poradenství v souvislosti s tlumočnickou činností

Mezi další činnosti Komory patří projekt TOND- Tlumočnicko očima neslyšícího dítěte. Tento projekt si klade za cíl seznámit neslyšící žáky všech mimopražských škol pro neslyšící s odlišnostmi slyšících i neslyšících, s informacemi o tlumočnických službách, které jsou důležité pro jejich život ve slyšící společnosti. Slyšící žáky projekt seznámí s odlišností světa neslyšících, dá jim příležitost více poznat potřeby neslyšících a naučí je vycházet s nimi bezproblémově v každodenních situacích. Klíčové aktivity projektu jsou přednášky

pro pedagogy, zážitkové aktivity, tlumočené divadelní představení, workshopy pro žáky základních škol běžného typu, v nichž je integrován žák s vadou sluchu a workshopy pro žáky základních škol pro sluchově postižené a praktické tlumočnické situace s tutorem.

Komora také poskytuje tlumočnické služby, ale jen v omezené míře. K poskytování tlumočnických služeb pro individuální potřeby neslyšících i slyšících klientů bylo zřízeno Centrum zprostředkování tlumočnicků neslyšícím. Komora a její tlumočníci v současné době poskytují tlumočnické služby nejčastěji při tlumočení kulturních událostí (divadelní představení, koncerty).

Organizační struktura Komory

Organizační strukturu Komory tvoří Rada Komory, Valná hromada, Komise pro Etický kodex a Revizní komise.

Rada Komory je statutární, výkonný a řídicí orgán organizace. Členové Komory navrhují kandidáty do Rady. Je volena jednou za dva roky v tajných volbách Valnou hromadou členů. Členem Rady se může stát pouze řádný člen Komory. Rada rozhoduje o veškerých organizačních záležitostech Komory, tvoří ji pět členů. Rada Komory si ze svého středu volí předsedu a místopředsedu.

Valná hromada členů je zasedání členů Komory svolané Radou. O tomto zasedání je Rada povinna informovat všechny členy Komory písemnou formou. Valná hromada hlasuje o důležitých záležitostech Komory.

Komise pro Etický kodex řeší stížnosti na členy Komory související s dodržováním Etického kodexu při vykonávání jejich tlumočnické profese. Tato komise je pětičlenná. Tři členové Komise jsou voleni Valnou hromadou, jejich funkční období je dvouleté. Další dva členy Komise jmenuje Rada podle povahy aktuálně řešeného případu a na dobu nutnou k jeho vyřešení. Výsledky svého šetření poté předkládá Radě a Valné hromadě.

Revizní komise je tříčlenný orgán, který kontroluje hospodaření Komory a předkládá výsledky svého šetření Radě a Valné hromadě. Schází se podle potřeby, minimálně jednou ročně předkládá výsledky svého šetření v podobě písemné zprávy o šetření Revizní komise. (www.cktjz.com)

4.1 Organizace zaměstnávající tlumočnický v ČR

Školy

Organizace neslyšících

Provozovatelé TV stanic

Subjekty, které si tlumočnicka zpravidla najímají přes zprostředkovatele (Úřady, Policie, Soudy, Jiné možnosti)

Školy

Tlumočnicki mají ve vzdělávacím prostředí nezastupitelnou úlohu, neboť jejich přítomnost umožňuje neslyšícím lidem rovnoprávný přístup ke vzdělávání. Tlumočnick, který tlumočí ve škole, musí být především flexibilní a mít hlubokou škálu dovedností a znalostí. Je dobré tvoří-li tlumočnick s pedagogem tým. Na nižších stupních vzdělávání jsou klienty děti, proto je výhodou, má-li tlumočnick s neslyšícími dětmi již nějaké zkušenosti, měl by být schopen se jim přiblížit a přitom zůstat v roli tlumočnicka. Děti často nechápou jaká je role tlumočnicka, proto je na něm aby jim ji vysvětlil. Tlumočení u žáků integrovaných v běžných školách. Požadavek na zajištění tlumočení při výuce, by měl být zahrnut do individuálního vzdělávacího plánu. (Kronusová, 2008)

Pro zlepšení podmínek začlenění osob se sluchovým postižením do majoritní společnosti spočívá například v bohatší nabídce studijních oborů a přítomnosti tlumočnicka znakového jazyka na středních a vysokých školách. Změnily se požadavky ze strany neslyšících a zvýšily se jejich nároky na úroveň tlumočnických služeb. Velkým problémem je ale tlumočení odborné terminologie v různých studijních oborech. (Horáková, 2012)

Tlumočnick bohužel nemá k dispozici žádný standardní slovník příslušné terminologie (slovní zásoby) ve znakovém jazyce. (Kronusová, 2008)

Organizace neslyšících

Většina z následujících organizací tlumočnický zaměstnává, jsou ale i výjimky jako je Centrum pro dětský sluch Tamtam (dříve FRPSP) a PUN, ty tlumočnický nezaměstnávají, ale obracejí se na zprostředkovatele.

ČUN - Česká unie neslyšících

LORM - Společnost pro hluchoslepé

FRPSP - Federace rodičů a přátel sluchově postižených nyní se organizace přejmenovala na Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s.

SNN ČR - Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR

PUN - Plzeňská unie neslyšících

Provozovatelé TV stanic

Tlumočení v televizních stanicích není obvyklým způsobem tlumočení, kde by mohlo najít uplatnění větší množství tlumočnicků. Mezi stanice kde jsou pravidelně tlumočeny některé pořady patří Česká televize, jedná se např. o pořady: Sama doma, Pomáhejme si, Televizní klub neslyšících a bývají tlumočeny i některé díly diskusních pořadů. (Kronusová, 2008)

Na programu ČT2 je také možné sledovat pravidelně Zprávy v českém znakovém jazyce.

Od roku 2009 funguje internetová televize pro děti a mládež „WEBlik“, kde jsou všechny informace podávány ve znakovém jazyce. (Horáková, 2012)

Subjekty, které si tlumočnicka zpravidla najímají přes zprostředkovatele:

Úřady - Pokud se jedná o tlumočení ve správním řízení, je tlumočení proplaceno. V jiných případech si úřad jen výjimečně najme tlumočnicka a sám jej zaplatí. Úřady tlumočnicka hledají prostřednictvím organizací neslyšících, pečovatelských služeb nebo Centra zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící.

Policie -- Tlumočení na Policii ČR nebo na městské policii je třetí nejčastější typ tlumočení poskytovaný neslyšícím klientům hned po tlumočení u lékaře a na úřadě. Policie ČR buď kontaktuje tlumočnicka sama, nebo se na tlumočnicka obrátí klient.

Soudy - Tlumočení u soudu patří mezi nejnáročnější. Tlumočnick u soudu by měl být zapsán v seznamu znalců a tlumočnicků, jen výjimečně může být ustanoven nezapsaný tlumočnick. Soudce kontaktuje tlumočnicka ze seznamů soudních tlumočnicků nebo na základě doporučení. Tlumočnicka může také kontaktovat sám klient nebo jeho právník.

Jiné možnosti - zaměstnavatelé neslyšících (při firemních schůzích, školeních, kurzech), vzdělávací akce, benefice, kulturní akce, divadlo, soukromá tlumočení. (Kronusová, 2008)

Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR (SNN v ČR)

Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR vznikl 8. května 1990 jako neziskové občanské sdružení, registrované pod Ministerstvem vnitra ČR. V roce 1868 vznikl jako úplně první spolek neslyšících v ČR- Pražský spolek neslyšících. Jeho původní název byl Pražský spolek hluchoněmých. Po první světové válce vznikaly další regionální spolky, např. v Českých Budějovicích, Plzni, ve Zlíně a jinde. Po druhé světové válce se spolky snažily sjednotit

do jedné organizace neslyšících a nedoslýchavých. To se ale nepovedlo. Spojily se až začátkem 50. let direktivním spojením všech organizací zdravotně postižených do Svazu Invalidů. V roce 1968 po politickém uvolnění vznikl v roce 1969 Svaz sluchově postižených. V roce 1990 ukončil Svaz invalidů svou činnost a poté začaly vznikat samostatné organizace podle druhu postižení. Jedním z nich byl i současný Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR. SNN v ČR sdružuje ve svých 76 pobočných spolcích cca 4500 členů. V rámci České republiky je největší organizací, která hájí práva, potřeby a zájmy neslyšících a nedoslýchavých (osob se sluchovým postižením) a poskytuje sociální služby podle zákona o sociálních službách. Veškerá činnost organizace je vyvíjena ve prospěch osob se sluchovým postižením. Mezi cíle SNN v ČR patří odstraňování informačních, komunikačních a integračních bariér prostřednictvím sociálního poradenství a tlumočnických služeb a pomocí realizace programů zdravotní, sociální a pracovní rehabilitace pro sluchově postižené osoby všech věkových kategorií, členy i nečleny organizace. Působnost Svazu neslyšících a nedoslýchavých v ČR je celorepubliková. SNN v ČR poskytuje sociální služby pro občany se sluchovým postižením – tlumočnické služby, sociální poradenství, sociální rehabilitaci, sociálně aktivizační služby, půjčovnu kompenzačních pomůcek a sluchadel.

SNN v ČR organizuje i vzdělávací aktivity pro osoby se sluchovým postižením a také pro pracovníky SNN v ČR. Vzdělávání osob se sluchovým postižením je zaměřeno především na to, aby se zvýšily jejich šance na trhu práce. Například Evropský projekt „I my chceme pracovat!“. Je zaměřen na vzdělávání a vyhledávání zaměstnání osobám se sluchovým postižením. Dále Evropský projekt s názvem „Cesta k zaměstnání“. Zde SNN v ČR spolupracuje se Svazem tělesně postižených v ČR. Je zaměřen na vzdělávání a vyhledávání zaměstnání osobám se sluchovým postižením. (www.snn-cr.cz)

Vzdělávání pro pracovníky zaštiťoval Evropský projekt „Lepší řízení, lepší služby“ a také Evropský projekt „Strom vědění“ realizovaný v letech 2009-2011. Zahrnoval kurz Pracovník v sociálních službách a kurz Tlumočnictví znakového jazyka. Tento celorepublikový akreditovaný kurz probíhal ve spolupráci s Komorou. Kurz byl určen pracovníkům v sociálních službách – tlumočnickům znakového jazyka. Po absolvování kurzu získali jeho účastníci osvědčení. (Harváňková, 2011)

Česká unie neslyšících (ČUN)

Přípravný výbor České unie neslyšících byl od počátku spojen se skupinou neslyšících občanů, která velmi přispěla k založení celostátní organizace České unie neslyšících.

Smyslem tohoto rozhodnutí bylo, aby neslyšící občané měli svou organizaci, která by sdružovala výhradně neslyšící, kteří se domlouvají znakovým jazykem.

Česká unie neslyšících vznikla již v roce 1990, je to organizace, která vznikla za účelem ochrany a prosazování práv, zájmů a potřeb osob se sluchovým postižením. Sdružují všechny, kteří se zajímají o problematiku a specifickou kulturu neslyšících. Umožňují a podporují společenské a kulturní kontakty osob se sluchovým postižením, snaží se posilovat jejich právní a sociální vědomí a tak zvyšují možnost jejich zapojení do života společnosti.

ČUN sídlí v Praze a působí na celém území České republiky. Posláním ČUN je sdružovat občany se sluchovým postižením, jejich příbuzné, přátele a osoby se zájmem o problematiku sluchového postižení. ČUN provozuje síť Center sociálních služeb poskytujících sociální služby. Poskytuje vzdělávací aktivity nejen občanům se sluchovým postižením, dále také osvětově působí na veřejnost, aby přijímala občany se sluchovým postižením zcela přirozeně jako součást svého společenství. Mezi její činnosti toho spadá spousta, např. činnost metodická a řídicí, zřizování a provozování vlastních zařízení, zajišťování finančních zdrojů, činnost vydavatelská, publikační, propagační, vzdělávací, osvětová. Dále také činnost tlumočnická z/do ČZJ, zajišťování komunikačních asistentů a přepisovatelů pro další komunikační systémy vycházející z českého jazyka, zaměstnávání, vytváření pracovišť ve vlastních zařízeních, pomoc při výběru a zprostředkování zaměstnání osobám se sluchovým postižením atd. (www.cun.cz)

Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s. (dříve Federace rodičů a přátel sluchově postižených)

V souvislosti s platností nového Občanského zákoníku došlo k transformaci občanského sdružení **Federace rodičů a přátel sluchově postižených, o. s.** na obecně prospěšnou společnost **Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.** Aby byla zachována kompletní nabídka služeb i možnost rodičů a přátel dětí se sluchovým postižením se sdružovat, založili spolek **Informační centrum rodičů a přátel sluchově postižených o. s.**, který zachovává kontinuitu původních služeb Federace rodičů a přátel sluchově postižených. Informační centrum doplňuje a rozšiřuje nabídku služeb Centra zejména o služby informační a osvětové.

Federace rodičů a přátel sluchově postižených vznikla v roce 1990 z potřeby rodičů sluchově postižených dětí vzájemně si pomáhat při výchově svých dětí. Snahou organizace je od počátku přispívat k rozvoji péče o sluchově postižené děti a pomáhat jim a jejím rodičům překonávat následky sluchového postižení. Usilují o co nejdokonalejší integraci

sluchově postižených dětí do společnosti. Pomáhají při navazování kontaktů a výměně zkušeností mezi rodiči sluchově postižených dětí do společnosti. Centrum se zaměřuje na poskytování komplexních služeb pro rodiny se sluchově postiženými dětmi (Střediska rané péče, Informační centrum o hluchotě, sociální a psychologické poradny) využívají lidé z celé republiky. Služby se postupně rozšířily i na cílovou skupinu lidí se sluchovým postižením a ostatní zájemající se o problematiku světa neslyšících. Centrum také vydává publikace o problematice výchovy a vzdělávání sluchově postižených dětí, kterých je v současné době v České republice velký nedostatek. Dále také pořádá odborné přednášky či semináře na aktuální témata, zaměřuje se především na oblast výchovy a vzdělávání dětí se sluchovým postižením.

Centrum pro dětský sluch Tamtam poskytuje služby sociální poradny. Poradí například jak zažádat o dávky státní sociální podpory, dávky sociální péče, s výběrem školy pro dítě se sluchovým postižením, pomoc při vyřizování telefonátů, při sepisování úředních dopisů, poradí i v těžké životní situaci atd. Služby sociální poradny jsou poskytovány bezplatně. (www.frpsp.cz)

LORM Společnost pro hluchoslepé

Tato společnost sdružuje od roku 1991 hluchoslepé spoluobčany, jejich rodinné příslušníky a zájemce o problematiku osob s hluchoslepotou. Služby jsou určeny osobám s duálním smyslovým postižením zraku a sluchu různého stupně. Hluchoslepým lidem poskytuje tato společnost sociální služby – odborné sociální poradenství, sociální rehabilitaci (výuku komunikace, prostorové orientace a samostatného pohybu s červenou holí, nácvik sebeobsluhy), průvodcovské, předčitatelské a tlumočnické služby. Společnost LORM pořádá také pobytové akce, klubová setkání, vydává časopis Doteky.

Organizaci LORM se podařilo vybudovat v České republice síť sociálních služeb pro osoby s hluchoslepotou. Poradenská centra se nacházejí v Praze, Liberci, Jindřichově Hradci, Brně a Ostravě. (www.lorm.cz)

Plzeňská unie neslyšících (PUN)

Plzeňská unie neslyšících vznikla roku 1998 na základě sdružení jednotlivých členů. PUN je občanským sdružením, jehož posláním je odstraňování bariér mezi světem slyšících a neslyšících. PUN je sdružením pro sluchově postižené založeným na společných zkušenostech, historii a přání pomoci. Cílem PUN je pomoci prožít sluchově postiženým

a jejich okolí plnohodnotný život. PUN provozuje v Plzni sociální poradnu, jejímž úkolem je pomoci sluchově postiženým lidem začlenit se do společnosti. Sdružení poskytuje odborné sociální poradenství, tlumočnické služby (poskytují a zprostředkovávají tlumočení do znakového jazyka, artikulační tlumočení, tlumočení na soudech, úřadech, ve zdravotnických zařízeních, bankách apod. Dále také zajišťují tlumočení i při běžných jednáních se slyšícím okolím), průvodcovské a předčitatelské služby, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, psychické a pohybové aktivity, volnočasové aktivity, vzdělávací kurzy a přednášky a poradenský servis o kompenzačních pomůckách. (www.pun.cz)

4.2 Zajišťování tlumočnických služeb

V době, kdy nebyly tlumočnické služby zprostředkovávány žádnou tlumočnickou službou, tlumočili neslyšícím ve většině případů jejich rodinní příslušníci. Tito lidé to nedělali většinou za úplatu, ale spíše aby pomohli. Kolikrát nešlo ani o tlumočení, na úřad, k lékaři je doprovázeli rodinní příslušníci, a jednali za ně, netlumočili, neboť znakový jazyk neuměli. Tlumočení dále nabízely organizace neslyšících, které tlumočnické zaměstnávaly např. ČUN, SNN atd. Kronusová (2008) uvádí dva způsoby, jak bylo možné před rokem 1998 si tlumočnickou službu zajistit: Buď neslyšící navštívil organizaci neslyšících, které byl členem a na místě si tlumočnickou službu zajistil nebo další možností byla obrátit se přímo na konkrétního tlumočnicka. V případě nutnosti se s ním neslyšící spojil a tlumočení také sám zaplatil.

Od roku 1999 měla být tlumočnická služba na úřadech, u lékaře a při dalších nezbytných záležitostech zajišťována na základě zákona o znakové řeči 155/1998 Sb. přes Pečovatelskou službu, spadající v té době pod Okresní úřady. Tento systém poskytování tlumočnických služeb se ukázal jako nedostatečný a nepraktický. Např. limit 24 hodin byl naprosto nedostačující potřebám neslyšících klientů.

Dnes v České republice zajišťují tlumočnické služby pro všechny sluchově postižené spoluobčany různé organizace neslyšících a profesní organizace tlumočnicků. V současné době je největším zprostředkovatelem tlumočnických služeb pro osoby se sluchovým postižením Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící (Centrum). V Centru nejsou tlumočnické služby a neslyšící klienti vázáni žádným členstvím v organizaci. Klienti nejsou nijak omezeni počtem hodin ani u nich nejsou zjišťovány majetkové poměry, jako tomu bylo dříve v pečovatelské službě. (Vránek, 2010)

V roce 2010 byl realizován výzkum s cílem zjistit, co si neslyšící klienti v České republice

myslí o poskytovaných tlumočnických službách a jaký je z jejich pohledu současný stav tlumočení znakového jazyka. Výzkum realizovala Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. Z výzkumu vyplynuly nejaktuálnější problémy v poskytování tlumočnických služeb v ČR. A to – akutní nedostatek kvalitních tlumočnicků, nedostačující jazykové kompetence tlumočnicků (na rovině percepce i produkce), nedostačující znalostní zázemí tlumočnicků v oblasti témat, která mají tlumočit a nedostačující aplikace Etického kodexu tlumočnicků v tlumočnické praxi. (www.ruce.cz)

Nyní se bohužel potýkáme s omezením tlumočnických služeb a to z důvodu nízké státní dotace od MPSV. V praxi to znamená, že neslyšící opět sami nemohou svobodně rozhodnout, kam potřebují tlumočnicka. Jak již bylo řečeno výše. Od června roku 2014 platí v Centru bohužel omezení z nedostatku financí. Problém mají i ostatní organizace, které tlumočnické služby zajišťují. (www.cztn.cz)

ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo podat všechny dostupné informace o organizacích tlumočnicků a o organizacích zaměstnávajících tlumočnicků u nás. Zjištěn byl jejich vznik, historie, aktivity dané organizace, vzdělávání tlumočnicků, případný zánik organizace atd. Dále bylo také cílem bakalářské práce podat základní informace o zajišťování tlumočnických služeb pro osoby se sluchovým postižením.

V první kapitole byl nastíněn pohled na to, co je sluchové postižení a kdo je sluchově postižený a jaké existují poruchy a vady sluchu. Druhá kapitola pojednávala o komunikaci sluchově postižených, co to vůbec komunikace je a jaké jsou nejčastější druhy používané komunikace mezi lidmi se sluchovým postižením. Třetí kapitola měla název Tlumočení. Zde bylo podrobně vysvětleno vše ohledně tlumočení, tlumočnicků znakového jazyka, o tom kdo má tlumočnické služby nárok ze zákona a kdo tlumočnicků znakového jazyka zprostředkovává neslyšícím. V poslední kapitole byly podrobně popsány všechny Organizace tlumočnicků a Organizace zaměstnávající tlumočnicků znakového jazyka v České republice a také tomu jak se tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením zajišťovaly dříve a nyní, dále jak hodnotí sami neslyšící aktuální stav tlumočení znakového jazyka a jaké jsou problémy v současné době v Organizacích tlumočnicků.

Seznam použité literatury:

- BULOVÁ A.1998. Uvedení do surdopedie. In Pipeková J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*,1.vydání,Brno:Paido, ISBN 80-85931-65-6
- ČEŇKOVÁ I.2008,*Úvod do teorie tlumočení*,2.vydání, Praha, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, ISBN 978-80-87218-09-9
- FENCLOVÁ J.2005, *Ve světě sluchového postižení*,1.vydání,Praha, Středisko rané péče TAMTAM, ISBN 80-86792-27-7
- HARVÁNKOVÁ, B. 2011, *Poskytování tlumočnických služeb pro neslyšící z hlediska krajů České republiky*, UK v Praze, str. 32-35 bakalářská práce
- HORÁKOVÁ, R. 2012,*Sluchové postižení: úvod do surdopedie*,1.vydání, Praha:Portál,ISBN 978-80-262-0084-0.
- JANOTOVÁ N.1999, *Odezírání u sluchově postižených dětí*, 1.vydání,Praha:Septima, ISBN 80-7216-82-6
- KRAHULCOVÁ B.2003, *Komunikace sluchově postižených*, 2.vydání, Praha:Karolinum, ISBN 80-246-0329-2
- KRONUSOVÁ M.2008, *Možnosti poskytování tlumočnických služeb pro neslyšící*, 1.vydání, Praha, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, ISBN 978-80-87153-15-4
- KRONUSOVÁ M.2008, *Organizace tlumočnicků v ČR a v zahraničí*, 2.vydání, Praha, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, ISBN 978-80-87218-22-8
- LANGER J.2014 In VALENTA M. *Přehled speciální pedagogiky*, 1.vydání, Praha:Portál, ISBN 978-80-262-0602-6
- MONATOVÁ L.1997, *Pedagogika speciální*, 1.vydání, Masarykova univerzita v Brně, ISBN 80-210-1009-6
- PEŠOUTOVÁ I.2008, *Tlumočnická profese a neslyšící děti*, 2.vydání, Praha, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, ISBN 978-80-87218-01-3
- SOURALOVÁ E, LANGER J.2005,*Surdopedie, Studijní opora pro kombinované studium*,1.vydání, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, ISBN 80-244-1084-2
- ŠEBKOVÁ H.2008, *Úvod do tlumočnické profese a vzdělávací systémy tlumočnicků v ČR a v zahraničí*, 2.vydání, Praha, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, ISBN 978- 80-87218-02-0

VRÁNEK R. 2010, *Slyšící potomci neslyšících rodičů jako tlumočníci*, IN ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ K., 2008, *Specifika tlumočení pro neslyšící*, Praha, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, ISBN 978-80-87153-58-1

VRÁNEK R. 2010, *Slyšící potomci neslyšících rodičů jako tlumočníci*, Brno 2010, diplomová práce

ZAHUMENSKÁ J., DINGOVÁ N., HORÁKOVÁ R. 2008, *Specifika tlumočení ve vzdělávání*, 1.vydání, Praha, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, ISBN 978-80-87153-56-7

Seznam internetových zdrojů

<http://ruce.cz/clanky/506-zakon-o-komunikacnich-systemech-neslysicich-a-hluchoslepych-osob>

<http://ruce.cz/clanky/893-shrnuti-zaverecne-zpravy-z-vyzkumu-spokojenosti-neslysicich-klientu-s-tlum-sluzbami>

www.cktzj.com/eticky-kodex

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb98155&cd=76&typ>

<http://www.tond.cz/slovník/tlumoceni-ve-skole>

www.snn-cr.cz

www.cun.cz

www.pun.cz

www.asnep.cz/tlumocnicke-sluzby-pro-neslysici/

www.lorm.cz

www.frpsp.cz

www.cktzj.com

www.asnep.cz

www.cztn.cz

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Kargerová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Eva Suralová, PhD.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením v České republice
Název v angličtině:	Interpreting services for persons with hearing disabilities in the Czech Republic.
Anotace práce:	Práce se zabývá tématem tlumočnických služeb pro osoby se sluchovým postižením v České republice. Jednotlivé kapitoly se věnují sluchovému postižení a sluchově postiženým, dále jejich komunikaci, další kapitola se věnuje tlumočení a tlumočnickům znakového jazyka a poslední kapitola pojednává o Organizacích tlumočnicků a Organizacích zaměstnávající tlumočnicků v ČR a komu jsou tlumočnické služby zajišťovány.
Klíčová slova:	Tlumočnické služby, sluchově postižení, znakový jazyk
Anotace v angličtině:	The work deals with interpretation services for persons with hearing disabilities in the Czech Republic. Individual chapters are devoted to hearing impairment and hearing impaired, as well as their communication, the next chapter is devoted to interpreting and sign language interpreters and the last chapter is about the organization and the organization employing interpreters in the Czech Republic and interpreters who are interpreting services provided.
Klíčová slova v angličtině:	Interpreting services, hearing disability, sign language
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	41 stran
Jazyk práce:	Český